

ایینه پژوهش

سال سی و چهارم، شماره ششم
بهار و اسفند ۱۴۰۲
ISSN:1023-7992

دوماهنامه نقد کتاب، کتاب‌شناسی و
اطلاع‌رسانی در حوزه فرهنگ اسلامی

۲۰۴

۲۰۴

دوماهنامه
ایینه پژوهش

سال سی و چهارم، شماره ششم
بهار و اسفند ۱۴۰۲

Ayeneh-ye- Pazhoohesh

Vol.34, No.6 Feb - Mar 2024

A bi-monthly journal exclusively
review & information dissemination

204

dedicated to book critique, book
in the field of Islamic culture

- نسخه‌شناسی مصاحف قرآنی (۱۸) | چاپ نوشت (۱۱) ماقبل باستان |
نویشتگان (۵) | نسخه‌خوانی (۳۷) | نه غزل از خسروی هروی شاعر قرن نهم ق
| درباره فرهنگ و زبان قوم لک (۲) | الهیات تفویض و تأثیر آن بر اندیشه فقهی |
طومار (۳) | نگرشی بر نگارش‌های کلامی (۱۱) | بررسی اشعار انوری در جنگ
یحیی توفیق و معرفی شش بیت نویافته او | نقد و بررسی برخی از ابهام‌های
جلد اول کتاب تاریخ جهانگشای جوینی | موقعیت شیخ صدوق و کتاب
اعتقادات او در دوره صفوی | عهد کتاب (۳) | نگاهی دوباره به ترجمه قرآن
حجت الاسلام کوشا و دو دفاعیه آن | نکته، حاشیه، یادداشت
- بررسی یک مسئله فقهی: ازدواج متعه
● فهرست مقاله‌های فارسی درباره
دائرة المعارف و دائرة المعارف نویسی
- مرتضی کریمی‌نیا | محمد حبیبی
مهرداد بیگلری | رسول جعفریان
سیدعلی میرافشار | محمد رضا
همزادی | علیرضا خانی | حسین
ملازعی | محمدعلی محمدزاده | حسین
علی‌رضا | جمال انصاری | زکریا آبیان
حسین | علی‌رضا | سید محمدحسین
مرتضی | سیدعلی | سیدعلی
حسین | حسین | حسین

پرتال
دوماهنامه
ایینه پژوهش

Jap.isca.ac.ir

حجت الاسلام مصلی

حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ مهدی مصلی یکی از فضیله‌های مشهور قطیف بود. فقید سعید در ۱۵ شعبان ۱۳۸۳ ق در منطقه تاروت زاده شد و در هفده سالگی (۱۴۰۰ ق) به تحصیل علوم دینی روی آورد و در حوزه‌های علمیه قم، نجف، سوریه و قطیف ادبیات و سطوح را آموخت. در سال ۱۴۱۳ به قم باز آمد و دروس عالی فقه و اصول را نزد آیات عظام سید محمد روحانی، سید ابوالقاسم کوکبی، سید تقی قمی و وحید خراسانی فرا گرفت و در ۱۴۱۷ به نجف اشرف مهاجرت کرد و در دروس آیات عظام سیستانی، غروی تبریزی و فیاض حاضر شد و افزون بر آن به تدریس و تألیف هم پرداخت. در سال ۱۴۲۵ به قطیف بازگشت و به تدریس و تألیف پرداخت.

آثار (چاپی اش) عبارتند از:

۱. فروع العلم الاجمالي

۲. الاصول النقیة

۳. منظومة القواعد الفقهيّة

۴. خيارات المكاسب

۵. رسالة في غسل الوجه

۶. الصديقة الزهراء

۷. القواعد الاصولية - به قلم سیدفاضل شریف -

آن مرحوم در ۶۲ سالگی، روز شنبه ۲۲ مهر ۱۴۰۲ (۲۹ ربیع الاول ۱۴۴۵ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع در مدینه منوره و نماز در قبرستان بقیع به خاک سپرده شد. دفتر آیت الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

السلام عليك يا رسول الله وعلى اهل بيتك الطاهرين

عزيزان ما در حوزه علمیه مدینه منوره

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

با اندوه و تأسف فراوان خبر وفات عالم عامل حجت الاسلام والمسلمین شیخ مهدی المصلی القطیفی (طاب ثراه) را که حوزه علمیه شما به واسطه تلاش‌های پی‌درپی ایشان در دو دهه اخیر استوار مانده و رشد کرده است، را دریافت کردیم.

این مصیبت بزرگ را به شما، سایر برادران مؤمن در مدینه منوره و قطیف به ویژه علمای بزرگوار آن شهرو بستگان آن مرحوم تسلیت می‌گوییم و از خداوند متعال مسئلت داریم که آن مرحوم را مورد

رحمت واسعه خود قرار دهد و با اولیائش حضرت محمد (ص) و اهل بیت مطهرشان (ع) محشور گرداند و به همه دوست داران و عارفان به فضلش صبر و آرامش عنایت فرماید. انالله وانا الیه راجعون
۲۹ ربیع الاول ۱۴۴۵ هـ
دفتر آیت الله سیستانی

حجت الاسلام موحد ابطحی

حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سید علی موحد ابطحی از فضیله مشهور حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در سال ۱۳۵۹ ق (۱۳۱۹ ش) در اصفهان، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله حاج سید مرتضی موحد ابطحی و مادرش صبیحه آیت الله سید محمد تقی موسوی صاحب مکیال المکارم بود. وی ادبیات و طب قدیم و شرح لمعه را نزد پدرش، شرایع را نزد میرزا محمد طبیب زاده، رسائل را نزد حاج شیخ محمد حسن عالم نجف آبادی و هیئت را هم نزد آیت الله مجد العلماء نجفی آموخت. در ۱۳۳۹ به قم آمد و مکاسب را نزد برادرش آیت الله سید محمد باقر موحد ابطحی، کفایه را نزد آیات عظام مجاهدی تبریزی و سلطانی طباطبایی، شرح منظومه را هم نزد آیت الله جوادی آملی گرفت. پس از آن به درس آیات عظام گلپایگانی، شریعتمداری و اراکی و در تابستان هم در اصفهان به درس آیات عظام میر سید علی بهبهانی، سید مرتضی خراسانی و خادمی حاضر شد و بهره های فراوان برگرفت و به جز آن به تبلیغ و تألیف هم پرداخت.

آثار (چاپی اش) عبارتند از:

۱. آیه التطهیر فی أحادیث الفریقین
۲. الشیعة فی أحادیث الفریقین
۳. الإمام الحسین - علیه السلام - فی أحادیث الفریقین
۴. الوقائع التاريخية فی شهر ذی الحجة
۵. حضرت ابا الفضل مظهر کمالات و کرامات
۶. عباس کاشف الكرب
۷. غدیر و چشمه های جوشان ولایت
۸. جلوه های تشیع در مازندران
۹. تشریف فرمایی ائمه معصومین به ایران
۱۰. دوره پرواز و سقوط
۱۱. حدیث کسا و گوهر پنهان

۱۲. حدیث کسا و آثار شگفت

۱۳. زیارت عاشورا و آثار شگفت

۱۴. خورشید خرابه شام، حضرت رقیه

۱۵. درمان با داروهای طبیعی

۱۶. تحقیق: شفاء الصدور فی شرح زیارة العاشور (میرزا ابوالفضل تهرانی)

آن مرحوم در ۸۳ سالگی، روز دوشنبه ۲۰ آذر ۱۴۰۲ ش (۲۸ جمادی الاولی ۱۴۴۵ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع شایسته و نماز آیت الله کریمی جهرمی در قبرستان شاهزاده حمزه به خاک سپرده شد. رهبرانقلاب در پیام تسلیت خویش فرمودند:

بسم الله الرحمن الرحيم

درگذشت جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سیدعلی ابطحی اصفهانی - رحمة الله عليه - را به بازماندگان محترم و به خاندان علمی مؤحد ابطحی و به علاقمندان ایشان تسلیت عرض می‌کنم و رحمت و مغفرت الهی را برای ایشان مسئلت می‌نمایم.

سیدعلی خامنه‌ای

۱۴۰۲/۹/۲۰

آیت الله محسن علی نجفی

آیت الله شیخ محسن علی نجفی مشهورترین عالم پاکستان بود. فقید سعید سال ۱۳۲۲ ش (۱۹۴۳ م / ۱۳۶۲ ق) در روستای «منتوکهه» - ۶۰ کیلومتری شهر اسکردو، در گلگت بلتستان - زاده شد. پدرش ملاحسین جان هم از علمای منطقه بود که در چهارده سالگی اش بدرود حیات گفت. وی ادبیات را نزد آقایان سید احمد موسوی و آخوند حسین آموخت و در ۱۹۶۴ به لاهور آمد. در «جامعه المنتظر» نزد آیات سید صفدر حسین نقوی و حسین بخش جارا سطوح را فراگرفت و در ۱۹۶۶ به نجف اشرف رفت و دروس خویش را نزد آیات عظام خویی و شهید صدر پی گرفت. در ۱۹۷۴ به اسلام آباد آمد و مدرسه «جامعه اهل البیت» را تأسیس نمود و به تدریس، تألیف و تأسیس مراکز دینی و اجتماعی و علمی پرداخت. بنیاد مدارس اهل بیت (در سراسر پاکستان که معروفترین آنها جامعه اهل البیت و جامعه الکوثر می باشد)، سیستم آموزشی اسوه (۵۸ مدرسه ابتدایی تا متوسطه، ۱۲ دانشکده متوسطه، ۴ دانشکده فنی، ۲ دانشکده پیراپزشکی، کالج IBSC)، مدرسه حفظ قرآن دخترانه بنت الهدی (اسکردو) و دانشکده کوثر (اسلام آباد)، هزاران خانه برای زلزله زدگان و سیل زدگان (شیعه و سنی بدون در نظر گرفتن قومیت و مذهب)،

مساجد، مدارس، حسینیه‌ها، تأسیس شبکه تلویزیونی هادی تی‌وی و بنیاد حسینی (برای ساخت مسکن نیازمندان و کمک به ازدواج جوانان و بهداشت و آبرسانی به مناطق محروم) از جمله خدمات و آثار ماندگار ایشان است.

آثار (چاپی‌اش) عبارت‌اند از:

۱. الکوثر فی تفسیر القرآن (۱۰ ج، اردو)
۲. بلاغ القرآن (ترجمه قرآن، اردو)
۳. تدوین القرآن
۴. النهج السوي في معني المولى و الولي
۵. دراسات الایدئولوجیة المقارنة
۶. دراسات عصریة فی الالهیات
۷. تلخیص المنطق
۸. تلخیص المعانی
۹. آئین بندگی
۱۰. اللہ کی تجلی

آن مرحوم در ۸۰ سالگی، روز سه‌شنبه ۱۹ دی ۱۴۰۲ ش (۲۷ جمادی‌الثانی ۱۴۴۵ ق) درگذشت و پیکرش پس از تشییع باشکوه و نماز آیت‌الله شیخ حسن جعفری بر آن در جامعه الکوثر به خاک سپرده شد و در غم فقدانش پیام‌های تسلیت فراوان از سوی مراجع تقلید صادر شد. آیت‌الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

(إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)

خبر ارتحال عالم عامل حجت‌الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ محسن علی نجفی (رضوان الله علیه) موجب تأسف و تأثر گردید. آن بزرگوار سالیان متمادی از عمر شریف‌شان را در ترویج دین مبین و خدمت به مؤمنین صرف، و با تأسیس و اداره چند مرکز علمی و آموزشی کمک شایانی به جامعه ایمانی در پاکستان نمودند. جزاه الله خیر جزاء المحسنین.

اینجانب مصیبت فقدان آن روحانی والامقام را به عموم برادران و خواهران ایمانی در پاکستان، به خصوص بستگان و علاقمندان ایشان تسلیت عرض نموده و از خداوند مستعان برای آن فقید سعید علو درجات و برای بازماندگان‌شان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت دارم. ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم.

علی‌الحسینی‌السیستانی

۲۶/ج ۲/۱۴۴۵ هـ

حجت الاسلام سید علوی

حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سید ابراهیم سید علوی از فضلاء مشهور تهران بود. فقید سعید در روز سه شنبه اول شوال ۱۳۵۸ ق (۲۲ آبان ۱۳۱۸ ش) در تبریز زاده شد و در نوجوانی، ادبیات را در مدرسه طالبیه نزد آقایان میرزا حمزه ابوترابی و میرزا رفیع بستان آبادی آموخت. در سال ۱۳۳۳ به قم آمد و شرح لمعه را نزد آیت الله میرزا یدالله دوزدوانی، سطوح عالیہ را نزد حضرات آیات سبحانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی، مشکینی و سلطانی طباطبایی، شرح منظومه را نزد آقایان سید مصطفی خمینی و شیخ علی تهرانی، تفسیر و اسفار را نزد علامه طباطبایی، دروس اخلاق را نزد آیت الله سید حسین قاضی و نهج البلاغه را هم نزد شهید مفتاح فراگرفت. سالیان بسیار در دروس آیات عظام امام خمینی، شریعتمداری، محقق داماد، میرزا هاشم آملی، شیخ عباسعلی شاهرودی و شیخ محمدعلی اراکی حاضر شد و بهره های فراوان برگرفت. در سال ۱۳۵۰ به تهران رفت و لیسانس جامعه شناسی از دانشگاه تهران دریافت کرد و افزون بر آن به اقامه جماعت و تألیف و تدریس و تبلیغ دین پرداخت.

- آثار (چاپی اش) عبارت اند از:
۱. یادنامه علامه شریف رضی
  ۲. تاریخ تحلیلی صدر اسلام
  ۳. تاریخچه، نقد و بررسی، عقاید و اعمال و هابیان
  ۴. عدل الهی و عدالت بشری
  ۵. اقتصاد و صرفه جویی
  ۶. نماز در قرآن
  ۷. نماز جماعت و فوائدها و آثار
  ۸. نگاهی به ارکان اسلام در نهج البلاغه
  ۹. بعثت و پیامبری در نهج البلاغه
  ۱۰. تقوا و متقین در نهج البلاغه
  ۱۱. سب و لعن از دیدگاه اخلاقی و فقه سیاسی
  ۱۲. سرزمین پیامبران
  ۱۳. تبیان صادق (شرح احوال آیت الله میرزا صادق آقا تبریزی)
  ۱۴. اینگونه تربیت کنیم

۱۵. اینگونه معاشرت کنیم
۱۶. اینگونه ازدواج کنیم
۱۷. اینگونه باش فرزندانم
۱۸. مسلمانان فیلیپین، گذشته افتخارآمیز، عصر خونین و آینده پرامید (ترجمه کتاب المسلمون فی فیلیپین از دکتر قیصر ادیب)
۱۹. صفحاتی از زندگانی امام صادق (ترجمه کتاب الإمام الصادق نوشته محمدحسین مظفر)
۲۰. نظارت عمومی اسلامی
۲۱. جهان بینی و جهان داری علی علیه السلام
۲۲. علی و فلسفه الهی (ترجمه کتاب علی و الفلسفه الإلهیة اثر علامه طباطبایی)
۲۳. وهابی ها (ترجمه کتاب کشف الارتیاب نوشته سید محسن امین)
۲۴. این است آئین وهابیت (ترجمه کتاب هذه هی الوهابیة اثر شیخ محمد جواد مغنیه)
۲۵. ابوهریره (ترجمه کتاب سید شرف الدین)
۲۶. سوگنامه امام حسین و یاران (ترجمه کتاب المجالس الفاخرة اثر سید شرف الدین)
۲۷. وحدت اسلامی (ترجمه کتاب الفصول المهمة نوشته سید شرف الدین)
۲۸. تئوری اخلاقی اسلام (ترجمه کتاب نظریة الاسلام الخلقیة از ابوالاعلی مودودی)
۲۹. سنت در قانون گذاری اسلام (ترجمه بخشی از کتاب الاصول العامة للفقہ المقارن از سید محمد تقی حکیم)
۳۰. ابوهریره (ترجمه کتاب سید شرف الدین)
۳۱. ابهام زدایی از احکام غیبت (ترجمه کشف الریبة اثر شهید ثانی)
۳۲. بیماری های روانی: غیبت، سخن چینی و حسد
۳۳. فقه برای غرب نشینان (ترجمه الفقه للمغتربین نوشته سید عبدالهادی حکیم)
۳۴. سیره تحلیلی پیامبر اعظم
۳۵. افسانه سبائیه (ترجمه الاسطورة السبئیة از سید مرتضی عسکری)
۳۶. قرآن کریم و روایات دو مدرسه (ترجمه کتاب القرآن الکریم و روایات المدرستین از عسکری)
۳۷. یکصد و پنجاه صحابی ساختگی (ترجمه ج سوم خمسون و مائة صحابی مختلق از سید مرتضی عسکری)
۳۸. کارزار پیامبران در میدان عقیده
۳۹. ترجمه کتاب مع الدكتور وردی (از سید مرتضی عسکری)
۴۰. مقدمه بر: حقائق التأویل
۴۱. مقدمه بر: تلخیص البیان
۴۲. مقدمه بر: دیوان الشریف الرضی

۴۳. یکصد مقاله در نشریات و مجلات

آن مرحوم در ۸۴ سالگی، روز دوشنبه ۲۵ دی ۱۴۰۲ ش (۴ رجب ۱۴۴۵ ق) بدرود حیات گفت و بیکرش پس از تشییع و نماز حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ علی صحت، در قبرستان باغ طوطی شاه عبدالعظیم (ع) به خاک سپرده شد.

آیت‌الله ارومیان

مرحوم آیت‌الله حاج شیخ علی ارومیان یکی از علمای محترم قم بود. فقید سعید در روز دوشنبه ۲۱ خرداد ۱۳۱۱ ش (۶ صفر الخیر ۱۳۵۱ ق) در مراغه زاده شد و در نوجوانی به تحصیل علوم دینی روی آورد. ادبیات را در ارومیه نزد آقایان شیخ عزیز ادیب و مدرس فراگرفت و در ۱۳۲۹ به مراغه بازآمد و شرح لمعه را نزد آیت‌الله حاج میرزا حسین هبه‌اللهی آموخت. در ۱۳۳۰ به قم آمد و قوانین و سطوح عالییه را نزد آیت‌الله حاج شیخ مسلم ملکوتی فراگرفت. در ۱۳۳۳ به نجف اشرف رفت و در درس اسفار و شرح منظومه آیت‌الله ملکوتی و دروس آیات عظام حکیم، شاهرودی، خوبی، امام خمینی و سید عبدالله شیرازی حاضر شد و بدو اختصاصی تام یافت و تقریرات دروس فقه و اصول ایشان را نگاشت و افزون بر تحصیل، به تدریس سطوح عالییه پرداخت. در سال ۱۳۵۲ به زادگاهش بازگشت و به خدمات دینی و اجتماعی و اقامه جماعت در مسجد «پیرروشنایی» و روشنگری انقلابی پرداخت و در سال ۱۳۵۶ بر اثر سخنرانی‌هایش به خوف تبعید شد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به مراغه بازگشت و به تأسیس نهادهای انقلابی و دانشگاه آزاد اسلامی و دانشکده کشاورزی، احداث گورستان الزهرا و گورستان گلزار مؤمنین، ایجاد سد علویان و توسعه مسجد جامع و تجدید بنای حرم امامزاده ابراهیم و تأسیس مسجد موسی بن جعفر (تهران) همت گماشت. همچنین دو دوره (اول و دوم) به نمایندگی مردم مراغه در مجلس شورای اسلامی و دو دوره (دوم و سوم) هم به نمایندگی مردم آذربایجان در مجلس خبرگان رهبری و از سوی امام نیز به امامت جمعه مراغه برگزیده شد و در طول جنگ تحمیلی هم خود و فرزندانش مکرر به جبهه‌های نبرد شتافتند و سه تن از فرزندان برومندش (مهدی، رضا و محسن) به خیل شهدای اسلام پیوستند. وی سال‌های کهولت خود را در قم گذراند و به پاسخ‌گویی به مسائل دینی در دفتر رهبر انقلاب اشتغال داشت.

آثار (چاپی اش) عبارت‌اند از:

۱. تنقیح الاصول (۵ ج) - تقریرات درس اصول آیت‌الله سید عبدالله شیرازی -
۲. کتاب الصوم - تقریرات درس آیت‌الله شیرازی -

۳. فلسفه روزه در اسلام

آن مرحوم در ۹۱ سالگی، شامگاه روز دوشنبه ۲ بهمن ۱۴۰۲ ش (۱۱ رجب ۱۴۴۵ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع و نماز آیت الله حاج میرزا یدالله دوزدوانی (درقم)، به مراغه منتقل شد و پس از تشییع باشکوه و نماز آیت الله سید محمد تقی آل هاشم، در گلشن زهرا به خاک سپرده شد. مقام معظم رهبری در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

درگذشت ابوالشهداء جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ علی ارومیان - رحمة الله عليه - را به خاندان گرامی و همه همکاران و ارادتمندان ایشان تسلیت عرض می‌کنم. شهادت سه فرزند برومند ایشان در راه اهداف عالی اسلام، در کنار فعالیت‌های سیاسی و انقلابی آن مرحوم، ذخیره‌ای ارزشمند در دیوان الهی است. انشاء الله.

خداوند وی را مشمول رحمت و مغفرت خود قرار دهد و با شهیدایش محشور فرماید.

سید علی خامنه‌ای

۱۴۰۲/۱۱/۸

آیت الله امین شیرازی

مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ احمد امین شیرازی یکی از استادان مشهور حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در روز یکشنبه ۸ اردیبهشت ۱۳۱۹ ش (۲۰ ربیع الاول ۱۳۵۹ ق)، در نریز - از توابع شیراز - زاده شد. پدرش حاج محمد اسماعیل، استاد و مدیر جلسات قرآن و مادرش خانم بدرالسادات، نواده آیت الله سید بهاء الدین حمیدی شیرازی بوده است. وی در کودکی (۱۳۲۷ ش) رهسپار مشهد مقدس شد و پس از اتمام دوره متوسطه، به تحصیل علوم دینی روی آورد. جامع المقدمات را نزد استاد شیخ محمود ناطقی و متون ادبی (سیوطی، مغنی، مطول، شرح نظام، مقامات حریری، حاشیه، باب حادی عشر، عروض و قافیه) را به مدت هفت سال نزد استاد شیخ محمد تقی ادیب نیشابوری فراگرفت (و این دروس را با حجج اسلام آقایان شیخ غلامعلی یعقوبی و سید مهدی قدمی دامغانی مباحثه می‌کرد) و هر آنچه را آموخت، نگاشت و تدریس کرد و مورد توجه فراوان استادش قرار گرفت؛ به گونه‌ای که استاد، یک دوره درس خصوصی نحو و بلاغت برای او قرارداد و به دریافت اجازات متعدد تدریس و تعلیم علوم ادبی از او نائل آمد. پس از آن شرح لمعه و خلاصه الحساب را نزد آیت الله حاج سید احمد مدرس یزدی، خط نستعلیق را نزد استاد

حمد الله رجایی، بخشی از سطوح عالی را هم نزد حضرات آیات شیخ کاظم دامغانی و شیخ هاشم قزوینی، بخشی از کتب فلسفی را هم نزد آیت الله شیخ مجتبی قزوینی فراگرفت و هم زمان به تدریس ادبیات هم پرداخت. در سال ۱۳۴۳ رهسپار قم شد و به دعوت آیت الله العظمی گلپایگانی به تدریس علوم ادبی در مدرسه علوی (اول خیابان تهران) پرداخت و هم زمان به تحصیل سطوح عالی پرداخت. استادانش عبارت اند از: حضرات آیات: نوری همدانی (رسائل)، فاضل لنکرانی (مکاسب و کفایه)، اعتمادی (قوانین)، شهید مفتاح (حکمت شرح منظومه)، جوادی آملی (اسفار)، حسن زاده آملی (شرح چغمینی و تشریح الأفلاک) و گرامی قمی (منطق شرح منظومه). سپس به درس خارج آیات عظام آقایان گلپایگانی، میرزا هاشم آملی، اراکی، محقق داماد، حاج آقا مرتضی حائری و وحید خراسانی حاضر شد و مبنای علمی اش را استوار کرد. او افزون بر تحصیل، به تدریس علوم ادبی اشتغال داشت و درس هایش از جمله معروف ترین و شلوغ ترین درس های ادبی حوزه علمیه قم بود (برخی از شاگردانش، عبارت اند از آقایان: علوی بروجردی، یثربی کاشانی، سید محمد ابن الرضا، سید محمد شبیری، سید جواد شبیری زنجانی، محمد حسن صافی، شیخ محسن وحید خراسانی، سید محمد حسینی قزوینی، شیخ هاشم نیازی، شیخ مرتضی جوادی آملی، شیخ عبد الله موحدی محب، شیخ سعید سبحانی، سید عبد الفتاح نواب، شیخ مرتضی آقا تهرانی و سقای بی ریا). سپس به دعوت مرحوم آیت الله حاج سید مهدی ابن الرضا به خوانسار رفت و مدت سه سال در مدرسه علمیه ولی عصر (عج) به تدریس علوم دینی و در مدارس آن شهر به تبلیغ دین اشتغال داشت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به دعوت مرحوم آیت الله سید حسن طاهری خرم آبادی به خرم آباد رفت و به تدریس در حوزه خواهران و کارهای فرهنگی و انقلابی در ارگان ها و نهادهای مختلف انقلابی پرداخت. در سال ۱۳۶۲ به قم بازگشت و به تألیف و تدریس سطوح عالی، خارج فقه، اصول، تفسیر، بلاغت، عروض و تبلیغ دین در شهرهای مختلف مشغول شد و آثار فراوان پدید آورد. آن مرحوم با وجود کهولت سن، قائم اللیل و صائم النهار، کم خواب، کم خوراک، گزیده گو، ساده زیست، خوش حافظه و خوش سخن بود و در طول عمرش دلی را آزرده نساخت. بسیار متواضع و فروتن و با محبت بود. در طب گیاهی دستی توانا داشت و اطراف منزل خود و حیاط خانه اش را درختان بسیار کاشته و بارها مورد تقدیر شهرداری قم قرار گرفت. در سال ۱۳۹۸ نیز به عنوان استاد نمونه و ممتاز حوزه علمیه قم از او تجلیل شد. من در طول سی سال مصاحرت ایشان مکروهی از او ندیدم. از وقتش فراوان بهره می برد و از مجالس بیهوده گعده و شب نشینی پرهیز داشت. احاطه ای شگفت بر اشعار فارسی و عربی داشت و مثال ها در کتاب هایش، تمام از قرآن و نهج البلاغه و روایات و اشعار برگزیده است. استاد احمدی می نویسد:

«پس از اینکه توفیق نصیب شد و از شیراز برای ادامه تحصیل به قم مشرف شدم، خیلی دوست داشتم اساتید تراز اول قم را از نزدیک ببینم. از جمله این اساتید شیخنا الاستاذ مرحوم احمد

امین شیرازی بود. در ضمن مراجعاتی که به کتاب صرف روان ایشان داشتم، اشکالاتی به ذهنم آماده بود و این نیز مزید بر علت بود که به محضر ایشان ارائه دهم. روزی در مدرسه دارالشفاء خدمت ایشان رسیدم و بعد از عرض ادب و احوال بررسی جسارت کرده و برخی از اشکالات خود را بازگو کردم. استاد (ره) مکثی کردند و فرمودند فردا کتاب را بیاورید و از روی کتاب اشکال را بیان کنید، امتثال امر کرده و فردا مجدداً خدمت آن استاد متواضع رسیدم و اشکال خود را مطرح کردم. ایشان پذیرفتند و فرمودند در چاپ بعد اصلاح خواهم کرد. پس از آن صحبت از درس خصوصی بلاغت ایشان شد و به حقیر اجازه حضور دادند. این درس با محوریت کتاب «البلیغ فی المعانی و البیان و البدیع» برگزار می‌شد و به علت اشتغالات ایشان، کلاس در روزهای پنج‌شنبه بعد از نماز عصر در مدرسه امام (ره) مدرسه دارالشفاء برگزار می‌شد. برای من خیلی درس آموز بود که استادی در سن هفتاد و چند سالگی (استاد متولد ۱۳۱۹ بودند و در آن سال‌ها، یعنی اوایل دهه نود حدود ۷۳ سال داشتند) روزهای پنج‌شنبه در روز تعطیل و ساعت استراحت به خود زحمت می‌دهد و تا دارالشفاء می‌آید و برای چند طلبه (حدود هفت نفر) درس بلاغت می‌گوید؛ آن هم از کتابی که حدود چهار سال قبل از آن را تألیف کرده بود (بدون هیچ‌گونه بهره‌مادی و دنیایی حتی کرایه تاکسی و... هم خودشان می‌دادند) بعد از حدود دو سال درس البلیغ که از سال‌ها قبل شروع شده بود، به پایان رسید. بعد از البلیغ، بنده و برخی از دوستان درس به استاد فقید پیش نهاد درس عروض و قافیه دادیم و استاد نیز پذیرفتند. حضرت استاد این دو علم را از محضر مرحوم استاد ادیب نیشابوری ثانی آموخته بود و تقریرات درس ادیب را داشتند و از روی آن برای ما املا می‌کردند و ما در دفتر یادداشت می‌کردیم. درس عروض در تاریخ ۱۴ آبان نود و چهار آغاز شد و تا ۱۴ آذر نود و هشت ادامه داشت. به ضمیمه دو سال درس بلاغت، حدود هفت سال ظهرهای پنج‌شنبه ما محضر استاد فقید حاضر می‌شدیم و افزون بر درس ادبیات، از ایشان درس اخلاق، ادب، ایمان و تواضع می‌آموختیم. دأب استاد این بود که در پایان هر جلسه درس، یک حدیث اخلاقی می‌خواندند و آن را شرح می‌کردند و به تناسب در ضمن آن اشعار فارسی مناسب می‌خواند. این روش به طلبه می‌آموخت که ادب فقط ادب درسی نیست و باید ادب نفسی هم باشد. در ضمن مدت شاگردی محضر ایشان مطالب ناب فراوانی ایراد می‌کردند که برخی را که در خاطر دارم، به طور کوتاه عرض می‌کنم تذکرة لنفسي و لاخواني الطلبة:

۱. استاد امین (ره) همیشه در ابتدای کلاس درس جلسه قبل را می‌پرسیدند و این باعث می‌شد شاگردان با آمادگی بیشتری در کلاس حضور داشته باشند؛ حتی وقتی به بیان حدیث می‌رسیدند، از حدیث هفته قبل می‌پرسیدند.

۲. به اهل بیت (ع) علاقه وافری داشتند؛ بارها دیدیم اسم حضرات معصومین (ع) را که می‌برند، از شدت علاقه حالت بغضی در گلویشان جمع می‌شد.

۳. به حضور منظم در درس خیلی تأکید داشتند؛ یادم می‌آید زمانی بنده آخر هفته‌ای که قرین با تعطیلات بود، مشهد مشرف شده بودم و در درس استاد غیبت کردم. بعد از بازگشت استاد مرا مؤاخذه کردند که درس واجب است و زیارت مستحب، نباید درس را تعطیل می‌کردید.

۴. می‌فرمودند درس خواندن مثل حلیم پختن است و همان‌طور که باید هنگام پخت حلیم آن را مرتب هم زد تا آماده شود، درس را هم مرتب باید هم زد تا خوب پخته شود.

۵. می‌فرمودند اگر (در جلسات وعظ و ...) نصیحت با شعرهای متناسب صورت گیرد، خیلی مؤثر است و برای نمونه این شعر را خواندند:

سنگ بدگوهر اگر کاسه ی زربین شکند   قیمت ســــــنگ نیفزاید و زر کم نشود

۶. در باب سختی‌های تحصیل علم می‌فرمودند: مرحوم ادیب این بیت معروف را می‌خواندند:
به هوس راســــت نیاید به تمنی نشود   کاندربین راه بسی خون جگر باید خورد».

آثار (چاپی اش) عبارت‌اند از:

۱. آیین بلاغت (۴ ج. شرح فارسی مختصر المعانی)
۲. صرف روان با حدیث و قرآن (۲ ج)
۳. نحو روان با حدیث و قرآن (۲ ج)
۴. بلاغت روان با حدیث و قرآن (۲ ج)
۵. الصرف الحدیث مع القرآن والحدیث
۶. البلیغ فی المعانی والبیان والبدیع
۷. اسلام پزشکی بی دارو

همچنین آثار مخطوط ایشان - که همه منظم، خوش خط و صحافی شده است و آنها را دیده‌ام - عبارت‌اند از:

۱. شرح مفصل سیوطی (۲ ج)
۲. شرح مختصر سیوطی
۳. شرح مغنی (باب اول و رابع)
۴. شرح مطول (۶ ج)
۵. شرح گزیده و کوتاه مطول
۶. شرح نظام
۷. شرح باب حادی عشر
۸. شرح مقامات حریری
۹. شرح مکاسب (تقریرات درس آیت‌الله فاضل لنکرانی)

۱۰. شرح کفایه (تقریرات درس آیت الله فاضل لنکرانی)
۱۱. شرح کتاب منظومه سبزواری به زبان فارسی (تقریرات درس آیت الله مفتاح)
۱۲. تقریرات فقه و اصول (آیت الله محقق داماد)
۱۳. تقریرات فقه و اصول (آیت الله وحید خراسانی)
۱۴. رساله در علم عروض و قافیه
۱۵. رساله در علم منطق
۱۶. رساله در علم فلسفه
۱۷. کتاب النکاح
۱۸. کتاب الاصول

وی در شامگاه روز دوشنبه ۲ بهمن ۱۴۰۲ ش (۱۱ رجب ۱۴۴۵ ق) در ۸۳ سالگی بدروید حیات گفت و پیکرش روز چهارشنبه پس از تشییع شایسته و نماز حضرت آیت الله سبحانی، در بهشت معصومه به خاک خفت و در غم فقدانش پیام‌های تسلیت از سوی آیات عظام و مجامع حوزوی صادر شد.

آیت الله العظمی سبحانی در پیام خود چنین نگاشت:
بسمه تعالی

با کمال تأسف و تأثر از فقدان عالم ربانی و عبد صالح خدا حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای امین شیرازی - طاب ثراه - مطلع شدم و غبار اندوه بر روح من نشست. زندگی ایشان در تدریس و تألیف خلاصه می‌شد و از دوران جوانی به خاطر احراز شایستگی، اجازه تدریس کتب ادبی را از استاد خود مرحوم ادیب نیشابوری دریافت نمود؛ پس از انتقال به قم، مشغول سطوح عالی بود. اینجانب درگذشت ایشان را به اساتید حوزه علمیه قم و کلیه دوستان و وابستگانش بالخصوص آقازادگان محترم و داماد گرامی ایشان جناب آقای ناصرالدین انصاری تسلیت می‌گویم و برای آن مرحوم علو مقام خواهانم.

جعفر سبحانی

آیت الله العظمی نوری همدانی هم نگاشت:

ارتحال عالم ربانی مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای امین شیرازی رحمة الله علیه که عمر با برکت خود را با تدریس و تألیف، صرف ترویج فرهنگ اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام نمود، موجب تأسف و تأثر گردید.

درگذشت آن مرحوم را به همه ارادتمندان و خانواده به‌ویژه داماد مکرم و محقق ایشان جناب حجت الاسلام آقای انصاری دامت توفیقاته تسلیت عرض نموده و علو مقام برای آن فقید سعید مسئلت می‌نمایم.
حسین نوری همدانی

همچنین آقای علی محمد حاج علیانی سرود:

به خُلسد برین رفته ســـــروروان
نویســـــنده نحو و صـــــرفِ روان
احادیث و آیات بســـــیاری کرد
شـــــواهد برای قواعـــــد بیان
به وحی و ولا عشـــــق ورزیده است
اثر در اثر یا نشـــــان در نشـــــان
دریغا که از مجمـــــع فضل رفت
ادیبِ امین، فخرِ روحانیان
به یُمـــــن ولیدِ رجـــــب، قبروی
شـــــود باغ مینو کـــــران تا کران

حجت الاسلام فالی

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سید باقر فالی یکی از خطبای نامی شیعه در کشورهای عربی بود. فقید سعید روزیک شنبه سوم شعبان ۱۳۷۶ ق (اول فروردین ۱۳۳۲ ش) در کربلا، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله حاج سید احمد فالی بود. در نوجوانی به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را از آیت الله سید علی حسینی صدر و سطوح را از آیات شیخ عبدالرحیم قمی، شیخ عبدالرضا صافی، شیخ غلامرضا صفایی و سید باقر قزوینی آموخت. در سال ۱۳۵۱ ش به قم آمد و پس از اخذ دیپلم، لیسانس علوم سیاسی را از دانشگاه تهران دریافت نمود و هم زمان سطوح عالی را از آیات عظام اشتهاردی، اعتمادی، پایانی و شیخ محسن دوزدوانی، فلسفه را هم از آیات سید رضا صدر و انصاری شیرازی، خارج فقه و اصول را هم نزد آیات عظام وحید خراسانی، سید محمد شیرازی و سید صادق شیرازی فراگرفت. وی از نوجوانی به خطابه روی آورد و آوازه منابرش در ایران و کشورهای عربی طنین افکن و صوت زیبا و فصاحت و بلاغت و مطالبش زبانزد همگان بود. شعر عربی را روان و فصیح می سرود (که نمونه ای از آن در کتاب معجم الخطبا آمده است) و در سخنرانی هایش به افشای فساد حاکمان و سیاستمداران و احزاب سیاسی می پرداخت و نوارهای سخنرانی اش دست به دست می چرخید.

آثار (چاپی اش) عبارت اند از:

۱. سیاست از دیدگاه اسلام (۲ ج، ترجمه فقه السیاسة نوشته آیت الله سید محمد شیرازی)
۲. اقتصاد از دیدگاه اسلام (۲ ج، ترجمه فقه الاقتصاد اثر آیت الله سید محمد شیرازی)
۳. امام علی، خورشیدی در آسمان بشریت (ترجمه کتاب الإمام علی شمس فی افق البشریه نوشته آیت الله شیرازی)
۴. معارج شاهدتها

۵. في مدرسة الإمام الحسين

۶. هكذا علمنا الاسلام

۷. صفحاتی از زندگانی امام صادق (ع)

۸. تحقیق: البهائية تحت المجهر (نوشته سیداحمد فالی)

۹. موسوعة الأنوار (نوشته سیداحمد فالی)

آن مرحوم در ۷۰ سالگی، بر اثر بیماری روز شنبه ۱۸ آذر ۱۴۰۲ ش (۲۶ جمادی الاولی ۱۴۴۵ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع و نماز آیت الله العظمی سیدصادق شیرازی به نجف منتقل شد؛ پس از تشییع باشکوه و نماز آیت الله سیدمحمد تقی حکیم به کربلا انتقال یافت و پس از تشییع ده ها هزار نفری - که از سراسر عراق به کربلا آمده بودند - و نماز آیت الله سیدمرتضی شیرازی، در صحن حرم امام حسین (ع) به خاک آرمید.

آیت الله نمازی

مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالنبی نمازی از فضلای مشهور حوزه علمیه قم بود. آن مرحوم در سال ۱۳۲۴ در بوشهر در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش حجت الاسلام حاج شیخ احمد و جدش آیت الله حاج شیخ حسین نمازی بود. وی ادبیات را در آبادان آموخت و در ۱۳۴۱ به نجف اشرف رفت. سطوح عالی را نزد آیات شیخ کاظم تبریزی، شیخ علی آزاد قزوینی، شیخ صدرا بادکوبه ای و شیخ محمد حسین موحد نجف آبادی فراگرفت و به درس خارج آیت الله سید عبدالاعلی سبزواری راه یافت. سال ۱۳۴۸ به قم آمد و در درس آیات عظام گلپایگانی، اراکی، آملی و فانی اصفهانی و درس فلسفه آیات سیدرضا صدر و محمدی گیلانی شرکت جست و مبانی علمی اش را استوار کرد. هم زمان با تحصیل، به تبلیغ و تألیف و تدریس پرداخت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، مسئولیت هایی چون دادستانی کل انقلاب، فرماندهی سپاه منطقه ۲ کشوری، نمایندگی امام در واحد اطلاعات سپاه، نمایندگی مجلس خبرگان رهبری، عضویت در جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و امامت جمعه کاشان را بر عهده گرفت؛ همچنین در سال های دفاع مقدس به جبهه های نبرد شتافت و مجروح و جانباز گردید. وی عالمی مردمی و منشأ خدمات بسیار به مردم و نظام بود.

آثار (چاپی اش) عبارت اند از:

۱. تقریرات الاصول - تقریر درس اصول آیت الله فانی اصفهانی ۴ ج -

۲. آشنایی با مجلس خبرگان

۳. رساله في وجوب صلاة الجمعة

۴. شخصیت سیاسی امام سجاد (ع)
  ۵. مصباح الشریعة فی شرح تحریر الوسیله (۴ ج، ابواب اجتهاد و تقلید، صوم، خمس، ربا)
  ۶. معاد از دیدگاه آیات و روایات
  ۷. ولایت فقیه
- همچنین آثار غیرچاپی اش عبارت اند از:
۱. تفسیر هدی
  ۲. تقریرات دروس فقه و اصول آیت الله اراکی
  ۳. تقریرات دروس فقه و اصول آیت الله آملی
  ۴. تقریرات درس فقه آیت الله سید عبدالاعلی سبزواری
  ۵. رساله در اخلاص
  ۶. شرایط مرجعیت از دیدگاه اسلام
  ۷. گناه و آثار آن
  ۸. معرفة الله

آن مرحوم بر اثر بیماری روزیک شنبه ۸ بهمن ۱۴۰۲ ش (۱۶ رجب ۱۴۴۵ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز سه شنبه ۱۰ بهمن پس از تشییع شایسته و نماز آیت الله سبحانی در حرم حضرت معصومه (س) به خاک خفت. رهبر انقلاب در سوگ وی نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

درگذشت عالم مجاهد مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ عبدالنبی نمازی رحمة الله علیه را به خانواده گرامی و همه بازماندگان و دوستان و ارادت مندان ایشان تسلیت عرض می کنم. مجاهدت طولانی مدت این مرحوم در بخش های مختلف قضائی و نظامی و امامت جمعه همراه با کار علمی در حوزه های علمیه، نشانه ارزشمند این روحانی بزرگوار است. رحمت و مغفرت الهی را برای ایشان مسئلت می کنم.

سیدعلی خامنه ای